

Opgave 3 Caring democracy

De term 'zorg' gebruiken we doorgaans voor activiteiten die te maken hebben met de zorg voor zieken, kleine kinderen en ouderen. Joan Tronto gaat in haar boek *Caring Democracy* uit van een bredere definitie van zorg. Volgens haar betreft zorg "de menselijke activiteit die alles omvat wat we doen om onze 'wereld' te onderhouden, voort te kunnen zetten en te herstellen, zodat we er zo goed mogelijk in kunnen leven". De centrale stelling van Tronto is dat marktdenken en zorg niet goed samengaan. Een van de voorbeelden van marktdenken is wat Tronto het 'arbeidsethos' noemt.

tekst 4

Vanuit het perspectief van arbeidsethos is een burger een individu dat in staat en bereid is om te werken. Het is de taak van de overheid om eigendom te beschermen en de orde te handhaven, zodat degenen die ijverig aan de slag gaan ook de vruchten van hun werk kunnen plukken. Arbeidsethos gaat terug op en hangt samen met de waarden van een radicaal individualisme [...]: geef mensen gelijke mogelijkheden om te werken en hun succes of slagen is alleen het gevolg van hun eigen bereidheid om te werken.

bron: Joan Tronto, Caring Democracy, 2013

Met het begrip 'radicaal individualisme' geeft Tronto in tekst 4 een specifieke invulling aan de vrije markt.

Adam Smith is een van de grondleggers van het idee van de vrije markt. Een van Smiths vooronderstellingen voor een goed functionerende vrije markt is dat mensen zich op een bepaalde manier tot elkaar verhouden.

2p **18** Leg deze vooronderstelling van Smith uit.

Geef vervolgens met deze vooronderstelling van Smith een kritiekpunt op Tronto's stelling in tekst 4 dat de vrije markt samenhangt met radicaal individualisme.

Volgens Tronto hebben mensen uit de welvarende middenklasse vaak een geïdealiseerde opvatting van zorg. Ze geeft het voorbeeld van een typische ‘carrièrepersoon’, iemand die ambitieus is en graag werkt.

tekst 5

Een ‘carrièrepersoon’ denkt goed voor zichzelf te kunnen zorgen en denkt dat ‘zorg’ alleen iets is voor de afhankelijken en zieken – kinderen, mensen met een slechte gezondheid en ouderen. Maar in werkelijkheid is dit model van de voor zichzelf zorgende persoon een illusie: hoewel werkende volwassenen misschien geen *noodzakelijke zorg* nodig hebben, maken ze wel aanzienlijk gebruik van andermans *zorgdiensten* om hun drukke leventjes op de rit te houden.

bron: Joan Tronto, Caring Democracy, 2013

Tronto bekritiseert deze opvatting over zorg van de welvarende middenklasse. Met ‘zorgdiensten’, die deze klasse inkoopt op de vrije markt, bedoelt zij bijvoorbeeld schoonmaak, kinderopvang of zorg voor bejaarde ouders. Maar deze zorgdiensten worden vaak slecht betaald en ze worden uitgevoerd door mensen uit kwetsbare groepen, zoals migranten.

Karl Marx zou kritiek hebben op de opvatting over zorg van de ‘carrièrepersoon’ in tekst 5.

- 3p **19** Leg deze kritiek van Marx uit met de begrippen onderbouw, bovenbouw en vals bewustzijn.

Een voorbeeld van een zorgdienst die via de vrije markt aangeboden en verkregen kan worden, is bijles. Steeds meer leerlingen, van basisschool tot examenjaar, maken buiten de reguliere schooltijd gebruik van commerciële bijlesaanbieders. Of de kwaliteit van het onderwijs hierdoor toeneemt, is onderwerp van discussie.

Vanuit de neoklassieke visie wordt beargumenteerd dat de kwaliteit van zorg beter wordt door de vrije markt. Tronto beargumenteert vanuit de tegenovergestelde visie dat de vrije markt schadelijk is voor de kwaliteit van zorg. Deze zelfde discussie kan ook worden toegepast op onderwijs.

- 3p **20** Geef vanuit de neoklassieke visie een argument dat de kwaliteit van het onderwijs toeneemt door commerciële bijles.

Geef vervolgens Tronto’s visie weer dat de vrije markt schadelijk is voor de kwaliteit van zorg.

Geef tot slot met deze visie van Tronto een argument dat commerciële bijles schadelijk is voor de kwaliteit van het onderwijs.

Volgens Tronto gaan zorg en marktdenken niet goed samen, en dat roept de vraag op hoe zorg dan wel georganiseerd zou moeten worden. Tronto schetst een ideaalbeeld van een samenleving waarin zorg centraal staat:

tekst 6

De sleutel tot een goed leven, voor iedereen, is om een 'zorg-vol' leven te kunnen leiden, een leven waarin men de zorg krijgt van anderen als dat nodig is, waarin men voor zichzelf kan zorgen én waarin men de ruimte heeft om voor anderen te zorgen – voor andere mensen, dieren, instituties en idealen – die het leven zijn betekenis geven. Een werkelijk vrije samenleving maakt mensen vrij om te zorgen.

bron: Joan Tronto, Caring Democracy, 2013

Volgens Tronto zijn met de invoering van de vrije markt de privésfeer en de publieke sfeer gescheiden.

- 2p 21 Leg Tronto's opvatting uit dat deze scheiding leidt tot een verschraling van het morele debat in het publieke domein.
Leg vervolgens met tekst 6 uit dat deze scheiding wordt opgeheven in Tronto's 'zorg-volle' samenleving.

Alasdair MacIntyre actualiseert het klassieke deugdbegrip met de begrippen 'praktijken', 'interne goederen' en 'externe goederen'.

- 3p 22 Geef MacIntyres onderscheid tussen interne goederen en externe goederen weer.
Leg vervolgens met dit onderscheid uit dat praktijken volgens MacIntyre een bescherming kunnen bieden tegen de corrumperende invloed van de vrije markt als institutie.
Leg tot slot met MacIntyres actualisatie van het deugdbegrip uit welke rol praktijken volgens hem zouden kunnen spelen in het tot stand brengen van Tronto's 'zorg-volle' samenleving.

Tronto stelt dat in een samenleving waarin zorg centraal staat, mensen zich bewust zijn van elkaars wederzijdse afhankelijkheid: mensen hebben elkaar nodig om een 'zorg-vol' (tekst 6) leven te leiden. Daarom zullen ze in zo'n samenleving ook bereid zijn te betalen voor betere salarissen voor werk in bijvoorbeeld de schoonmaak, kinderopvang en verpleging. Tronto wil het neoliberale marktdenken begrenzen. Volgens haar is daarvoor nodig dat het individualistische mensbeeld van het neoliberale marktdenken plaats maakt voor een relationeel mensbeeld van wederzijdse afhankelijkheid.

- 1p 23 Beargumenteer of de neoliberale marktlogica volgens jou beter begrensd kan worden met dit individualistische mensbeeld of met dit relationele mensbeeld.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift.